

Posudek rigorózní práce

Jaroslav Palaczuk: Stráž obranu státu v letech 1936–1939, Rigorózní práce FFUK 2011, 241 stran + 15 stran příloh

Jaroslav Palaczuk se tímto tématem zabývá již dlouhou dobu. Navázal tím na svou diplomovou práci, kterou jsem měl možnost číst a kterou jsem hodnotil velmi příznivě. Tento dlouhodobý zájem se odráží zvláště v množství informačního materiálu a jeho uvážlivých a kvalifikovaných interpretacích, což je patrné z úvodu a zvláště z první kapitoly rigorózní práce. Zde důkladně a mnohdy i velmi přísně kriticky hodnotí dosavadní publikace k tématu, jež, jak je vidět, jen zřídka naplňují parametry kvalifikované odborné práce. Podstatně častěji se jedná o spisky pocházející od rozličných amatérských nadšenců, kteří nerespektují ani elementární zásady historického řemesla. O to více je Palaczukova práce záslužná, protože toto téma si nepochybně zaslouhuje odborně kvalifikovaný pohled. Z hlediska shromážděných pramenů a literatury nemám zásadní námitky. Autor se orientoval především na prameny úřední povahy, seznam sekundární literatury je dostatečně reprezentativní.

Z hlediska jazykového je práce uspokojivá. Gramaticky a stylisticky nemám zásadní výhrady. Jistý problém vidím pouze v tom, že autorovi tu a tam vypadávají z textu slova, písmena, správné pády apod. Nicméně jde více méně o ojedinělé úkazy, které jsou při celkovém značném objemu textu akceptovatelné.

Z hlediska struktury lze konstatovat, že práce je přehledně a logicky členěná do šesti velkých kapitol, které se dále člení na podkapitoly. V obsahu není zrovna moc vhodné tyto podkapitoly rozlišovat pomocí malých písmen (obvyklé je psát 1.1., 1.2. atd.). Logika výkladu spočívá v postupu od obecného k dílčímu. Proto je práce uvozena obecnou (druhou) kapitolou o politicko-bezpečnostní situaci ČSR, která rozhodně v textu má své místo. Zasaduje totiž problematiku SOS do širšího vnitro- i zahraničně politického kontextu. V následující (třetí) kapitole se autor zabývá systémem ochrany hranic a strukturou bezpečnostních sborů Československa. Ten je strukturován především podle jednotlivých sborů a vývoje jejich právní regulace. Palczukovo hodnocení je výstižné a přiměřené, snad jen ta první osoba plurálu a patetický nádech není v odborném textu úplně nejvhodnější: „Postavili jsme armádu, kterou nám finance, možnosti a především čas dovolily. Armádu, na kterou byl národ právem hrdý. Mohla se bez obav postavit armádě každému[každého] státu srovnatelné velikosti. Zde hrála prim. Nedorostla však úkolu na ni kladeného. Vůči německé armádě nemohla nikdy vystupovat jako rovný s rovným. Pro podobné jednání nutně potřebovala spojení – československá armáda i československý národ.“ (s. 66)

Čtvrtá kapitola se již věnuje ústřední problematice práce, a tím je SOS. Začíná organizačním vývojem a popis vede až do zániku SOS na přelomu let 1939–40, dále přechází k rozboru úkolů, výcviku, materiálním zabezpečení a financování. Tyto části jsou vytvářeny téměř výhradně na základě archivních materiálů. Pro další výzkumy je přínosné, že v poznámkovém

aparátu poskytuje rozsáhlé citace primárních pramenů. Zároveň jimi nepřetěžuje vlastní text, který je díky tomu plynulý a čtivý. Velmi zajímavá jsou v tomto směru autorova zjištění o každodennosti výcviku – o stravování (s. 86 a pak 119) nebo o tom, že „někteří finančníci a policisté si teprve až zde ze své služební pušky skutečně zastříleli, ačkoli měli přidělenou již delší dobu“. (s. 87) Bylo by patrně vhodné, kdyby s ohledem na značný objem textu každé z dílčích subkapitol (alespoň v této části) každá končila nějakým obecným shrnutím hlavních poznatků, byť i jen v jediném odstavci. Usnadnilo by to další práci s textem.

Pátá kapitola „Aktivace SOS“ se věnuje praktickému fungování v momentech pohotovosti. Zvláště pozoruhodné jsou autorovy poznatky o problémech s vyplácením vyživovacího příspěvku a souvisejících kázeňských obtížích (s. 132an.), z čehož vyplývá jednoznačně nakolik se jednalo o skutečnou materiální oběť ze strany příslušníků SOS. I když Palaczuk vyzdvihuje z pramenů rozličné nedostatky praxe, jeho hodnocení je veskrze kladné: „Poněkud kritičtější duch předchozích stránek rozhodně nemá znamenat, že by Stráž ve svém úkolu neobstála. Právě naopak – obstála zcela, navzdory všem výše uvedeným nedostatkům,“ píše na straně 142.

Poslední kapitola věnuje pozornost materiálům neúředního charakteru. Na jedné straně lze kvitovat s jednoznačným povděkem, že autor věnuje nemalou pozornost také těmto informačním zdrojům. Na druhé straně by patrně stálo za úvahu svědectví těchto dokumentů včlenit do vlastního výkladu v ostatních kapitolách a subjektivní hlediska aktérů, resp. mediální prezentaci SOS, nevyčleňovat jen jako jakýsi přívěsek na závěr textu. Výrazně by se tím totiž oživily děje v předchozích „úředních“ kapitolách. Nicméně je to ryze autorská volba, jakým způsobem text strukturovat. Možná tato volba vyplynula z autorovy celkové skepse k vzpomínkovým pramenům, kterou v práci nejednou vyjadřuje (např. s. 222).

Z pozice oponenta nemám žádné zásadní námitky k předloženému textu. Splňuje všechny důležité požadavky, které jsou na rigorózní práci na FFUK kladeny, a proto ji doporučuji bez pochybností k obhajobě.

V Praze, dne 20. listopadu 2011

